

แนวคิดปรัชญาการปกครองตนเองของท้องถิ่น
: บทบาทของนายอำเภอภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
The concept of polic philosophy local self- government
: The Role of the district chief under political changes

พีรพันธุ์ สิงห์ทองชัย

Pirapan Singtongchai

ที่ทำการปกครองอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

Hang Dong District Office, Chiang Mai Province, Thailand

พิสิฐ โคตรสุโพธิ์

Phisit Kotsupho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, E-mail : prieophun05268@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการแนวคิดปรัชญาการปกครองตนเองของท้องถิ่นในสังคมไทยและ 2) เพื่อวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของนายอำเภอกับแนวคิดปรัชญาการปกครองตนเองของท้องถิ่นภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ผลการวิจัยพบว่า

1) พัฒนาการแนวคิดปรัชญาการปกครองตนเองในสังคมไทย เริ่มจาก หลักการปกครองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนของตนเอง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม แนวทางดังกล่าวมุ่งเน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เพื่อสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2) บทบาทและหน้าที่ของนายอำเภอกับแนวคิดปรัชญาการปกครองตนเองในสังคมไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปฏิรูปการกระจายอำนาจ การแก้ไขกฎหมายท้องถิ่น การปฏิบัติหน้าที่อำเภอในฐานะผู้ดำรงตำแหน่งเป็นตัวแทนของรัฐในพื้นที่

ต้องปรับตัว เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมตามบทบาทและหน้าที่ใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลง นั่นคือ นายอำเภอมีบทบาทสำคัญในกระบวนการส่งเสริมการปกครองตนเองของท้องถิ่น รวมถึงการเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกลางและประชาชน มีหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เป็นไปตามกฎหมาย ควบคุมดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่และประสานความร่วมมือกับชุมชน

คำสำคัญ : แนวคิดปรัชญา, การปกครองท้องถิ่น, บทบาทนายอำเภอ

Abstract

This research article contains to 1) the development of the concept of local self-governance philosophy in Thai society and 2) to analyze the role and duties of the district chief in relation to the concept of local self-governance philosophy under political changes.

The results of this study reveal that:

1) The development of the concept of self-governance philosophy in Thai society begins with principles that promote public participation in community management to appropriately respond to local needs and issues. This approach focuses on decentralization of power from the central government to local authorities to create equity, reduce inequality, and sustainably develop local areas.

2) The role and duties of the district chief concerning the philosophy of self-governance in Thai society amid political changes involve reforms in decentralization, amendments to local laws, and the adaptation of the district chief, as a state representative in the area, to effectively fulfill new roles and responsibilities that align with local needs and changing political contexts. This means the district chief plays a vital role in promoting local self-governance and serves as a link between the central government and the people, supporting the operations of local government organizations.

Keywords : Philosophy concept, Local governance, Role of the district chief

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นไทยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2540 โดยการจัดตั้งสุขาภิบาลและกรุงเทพมหานคร การปกครองท้องถิ่นไทยในระยะแรกมีลักษณะเป็นการปกครองท้องถิ่นโดยข้าราชการประจำซึ่งมุ่งเน้นการสั่งงานและการควบคุมการบริหารงานโดยรัฐบาลกลาง จุดหักเหครั้งสำคัญของการกระจายอำนาจมาจากผลพวงของ “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน 2540” ภายหลังประกาศการใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในรูปแบบและโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การกำหนดให้มีโครงสร้าง 2 ส่วน ได้แก่ สภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด ฝ่ายบริหารท้องถิ่นอาจมาจากการลงมติเลือกตั้งภายในสภาท้องถิ่นหรือการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนและให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 เพื่อส่งเสริมการกระจายอำนาจในเชิงกฎหมายและแนวทางปฏิบัติ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2552)

แนวคิดปรัชญาการเมืองเกี่ยวข้องกับอำนาจ การปกครอง และสิทธิ เสรีภาพ” (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2560 : 36) การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจถูกจัดวางและปรับใช้ เพื่อให้เป็นกลไกรองรับการเมืองชาติ การล้มลุกคลุกคลานของการกระจายอำนาจทั้ง ๆ ที่มีกฎหมายกำหนดแผน การดำเนินการเอาไว้เป็นฐานตั้งต้นนั้น มีความหมายอย่างไรต่อทิศทางการเติบโตของแนวคิดการปกครองตนเองในการปกครองส่วนท้องถิ่น หรืออีกนัยหนึ่งถ้าเป้าหมายของการพัฒนาท้องถิ่นในที่สุดแล้ว คือ การทำให้คนในท้องถิ่นมีอิสระที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ ฉะนั้น การกระจายอำนาจที่ผ่านวิกฤตการเมือง ที่ผันผวนได้นำไปสู่การปกครอง (พิชญ์อาภา พิสุทธิ์เศรณี และ โอม ฉัตรนนท์, 2560)

วิกฤตการณ์ทางการเมืองตั้งแต่เกิดรัฐประหารในปี 2548 เป็นต้นมา การแยกตัวทางการเมืองและ การแบ่งฝ่ายทางสังคมเมืองในระดับสูงก็เนื่องมาจากการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางเกือบทุกเรื่อง ถนนทุกสายจึงมุ่งสู่การตัดสินใจระดับชาติจนทำให้เกิดสถานการณ์ชนกักรบทางการเมือง วิกฤตการเมืองเป็นแรงผลักดันให้เกิดกระแสการเคลื่อนไหวเรื่องกระจายอำนาจภายใต้แนวคิด “จังหวัดจัดการตนเอง” เพื่อผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าในการกระจายอำนาจมีข้อเสนอหลักให้ องค์กรปกครองท้องถิ่นผู้ว่าราชการ

จังหวัดมาจากการเลือกตั้ง (พระฉัตร ดาบเพชร, 2563)

การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นภายใต้รัฐบาลที่นำโดยทหารนอกจากไม่มีความคืบหน้าแล้วยังกลับกลายเป็นการไปเพิ่มอำนาจให้การบริหารราชการส่วนกลาง กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น และการปฏิบัติตามนโยบายเป็นการสั่งงานผ่านกระทรวงมหาดไทย โดยใช้กลไกกำนันผู้ใหญ่บ้านเพิ่มขึ้น ทำให้การกระจายอำนาจที่พยายามสร้างขึ้นเป็นรูปร่างตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 กลับไปสู่ยุคที่อ่อนแอในการกระจายอำนาจและยังไม่สามารถก้าวพ้นจากพันธนาการรากเหง้าการปกครองที่เป็นเจ้าขุนมูลนายตั้งแต่ในอดีต องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานอยู่ภายใต้ธรรมเนียมปฏิบัติที่ตอบสนองผู้บังคับบัญชา เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ มากกว่าคนท้องถิ่น ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา มีความผันผวนทางการเมืองอย่างมาก และดูเหมือนว่าจะมีผลโดยตรงต่อแผนการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่น ประกอบกับ การรัฐประหารที่ทำให้การเมืองและสังคมอยู่ภายใต้รัฐบาลที่นำโดยทหารเป็นเวลาถึง 8 ปี นำพาให้ประเทศกลับมาสู่บรรยากาศ และธรรมเนียมการปกครองแบบรัฐราชการ และควบคุมการเคลื่อนไหวทางสังคม สถานการณ์แบบนี้จะทอดยาวไปจนกว่าจะสิ้นสุดบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 จนกว่าการเมืองเข้าสู่ครรลอง ของระบอบประชาธิปไตยผ่านการเลือกตั้งที่สะท้อนเสียงของประชาชน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อจะศึกษาติดตามพัฒนาการของแนวปรัชญาการเมืองศึกษาเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานของทฤษฎีทางสังคมหรือปัญหาทางสังคมที่ปัญหาในการดำเนินชีวิต เสรีภาพและความยุติธรรมเพราะว่าปรัชญาการเมือง ต่อมา มีการศึกษาวิเคราะห์เรื่องการเมือง การปกครอง การบริหารอย่างมีระบบแบบแผน โดยยึดเอาวิธีการสังเกต ทดลอง พิสูจน์ตามวิธีการของปรัชญาเป็นหลักปฏิบัติ ปกครองตนเองของท้องถิ่น ภายใต้เหตุการณ์ทางการเมืองที่ผันแปรไป และท่ามกลางกระแสที่เปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ นายอำเภอ ในฐานะผู้แทนรัฐบาลส่วนกลาง ในการปกครองส่วนภูมิภาคจะมีบทบาทและหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลังที่การเมืองถูกดึงเข้าไปอยู่ใต้ระเบียบของรัฐบาล และการพัฒนาประเทศอยู่ภายใต้เงื่อนไขใหม่จากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในบริบทดังกล่าว นายอำเภอต้องปรับบทบาทและหน้าที่ ความรับผิดชอบอย่างไร จึงจะทำงานร่วมกับการปกครองตนเองของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษาพัฒนาการแนวคิดปรัชญาการปกครองตนเองของท้องถิ่นในสังคมไทย
- เพื่อวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับแนวคิดปรัชญาการปกครองตนเองของท้องถิ่นภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งศึกษาบทบาทของนายอำเภอในบริบทการปกครองตนเองของท้องถิ่น ภายใต้กรอบแนวคิดปรัชญาการเมืองร่วมสมัย โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้เข้าใจทั้งในเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ

1. กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยนายอำเภอ ข้าราชการส่วนภูมิภาค และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา จำนวน 20 ราย โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากจังหวัดที่มีความหลากหลายทางการเมืองและสังคม

2. เครื่องมือวิจัย

ใช้แนวคำถามปลายเปิด (Semi-structured Interview Guide) ที่ออกแบบตามกรอบแนวคิดทางปรัชญาการเมือง เช่น แนวคิดเรื่อง เสรีนิยม (liberalism) ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) และความยุติธรรมในปรัชญาของจอห์น รอลส์ (John Rawls)

3. การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยรวบรวมจากเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานราชการ ระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวรรณกรรมทางปรัชญาการเมือง เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์เชิงแนวคิดทั้งในด้านบทบาทของนายอำเภอและแนวทางการปกครองตนเองของท้องถิ่นในบริบทไทยร่วมสมัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงตีความ (Interpretive Content Analysis) โดยจำแนกประเด็นตามกรอบแนวคิดหลัก เช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การกระจายอำนาจ บทบาทของรัฐ และสิทธิเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

5. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

6. สรุปผลการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของนายอำเภอเกี่ยวกับแนวทางการปกครองตนเองของท้องถิ่น ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง พบว่า

1. บทบาทนายอำเภอในฐานะผู้แทนรัฐระดับพื้นที่

นายอำเภอทำหน้าที่เป็นตัวกลางสำคัญเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โดยต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สั่งการแบบสายบังคับบัญชา มาเป็นผู้ประสานงาน สนับสนุน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับกฎหมายและนโยบายสาธารณะ (วุฒิสาร ตันไชย และ เอกวีร์ มีสุข, 2562)

2. การปรับตัวตามแนวทางการปกครองตนเองและการกระจายอำนาจ

นายอำเภอต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับทิศทางนโยบายใหม่ เช่น การกระจายอำนาจและการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน โดยทำหน้าที่เป็น “ตัวกลางเชิงยุทธศาสตร์” เพื่อสร้างสมดุลระหว่างอำนาจของรัฐกับสิทธิของประชาชนในระดับท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้บทบาทของนายอำเภอไม่ได้เป็นเพียงผู้บริหารพื้นที่เท่านั้น แต่ยังต้องมีความสามารถในการประสานงานและแก้ไขปัญหาเชิงบริบทที่หลากหลาย (วุฒิสาร ตันไชย และ เอกวีร์ มีสุข, 2562)

3. ลักษณะโครงสร้างอำนาจระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น

พบว่าอำนาจในระบบราชการส่วนภูมิภาคมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แบบเชิงตอรองมากกว่าการบังคับตามลำดับชั้น โดยนโยบายจากส่วนกลางมีลักษณะ

3.1) นโยบายปลายเปิด เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมและออกแบบการพัฒนาเอง

3.2) นโยบายปลายปิด ที่กำหนดโดยส่วนกลางและท้องถิ่นแทบไม่มีอำนาจตอรอง

3.3) นโยบายแบบบูรณาการเพื่อความมั่นคง ที่ท้องถิ่นเป็นกลไกปฏิบัติ ในนโยบายด้านความมั่นคงของรัฐ (ข้อมูลจากกรณีศึกษาเทศบาล 3 แห่ง)

4.หน้าที่ด้านการบริหารและสังคมของนายอำเภอ

นายอำเภอรับผิดชอบงานหลากหลาย ได้แก่ การบำบัดทุกข์บำรุงสุข ควบคุมราคาสินค้า ป้องกันยาเสพติด ส่งเสริมการศึกษา และดูแลความปลอดภัยของประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารงานพื้นที่เกิดผลเป็นรูปธรรม

5.การตีความบทบาทนายอำเภอผ่านมุมมองปรัชญาการเมือง

เมื่อวิเคราะห์ในทางปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) พบว่าแนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism) เน้นการสร้างความสุขสูงสุดรวมของสังคม แม้ว่าจะเหมาะสมกับระบบรวมศูนย์ แต่มีข้อจำกัดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน ขณะที่แนวคิดของจอห์น รอลส์ (John Rawls) เน้นความยุติธรรม สิทธิ และเสรีภาพของปัจเจกชนเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับหลักคุณค่าของมนุษย์ตามปรัชญาคานท์ (แซนเดล ไมเคิล เจ, 2558) ดังนั้น นายอำเภอในยุคเปลี่ยนผ่านต้องมีความสามารถในการตีความและประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องความยุติธรรม สิทธิ และความหลากหลายทางบริบท เพื่อสนับสนุนการปกครองตนเองของท้องถิ่นให้เกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

ดังนั้น บทบาทของนายอำเภอในยุคเปลี่ยนผ่านจึงต้องไม่เพียงแค่ “ปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบาย” แต่ต้องมีความสามารถในการตีความและประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องความยุติธรรม สิทธิ และความหลากหลายทางบริบท เพื่อให้การปกครองตนเองของท้องถิ่นเกิดขึ้นได้จริงอย่างมีคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของแนวคิดการปกครองตนเองในประเทศไทย ซึ่งเน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นนั้น สอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ เช่น หลักปัจเจกชนนิยม ความเสมอภาค และหลักนิติธรรม ที่มุ่งเน้นสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการปกครองตนเอง

บทบาทของนายอำเภอในฐานะผู้แทนของรัฐ ได้เปลี่ยนแปลงตามบริบททางการเมือง โดยเฉพาะช่วงเวลาที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร บทบาทของนายอำเภอถูกเน้นในเชิงอำนาจจากส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม การวิจัยพบว่า นายอำเภอยังคงเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการเชื่อมโยงระหว่างส่วนกลางกับท้องถิ่น

การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการส่งเสริมธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน

สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระศักดิ์ เครือเทพ ที่ระบุถึงบทบาทนายอำเภอว่าเป็นกลไกประสานนโยบายจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2560) และ พิชญ์ อภา พิสุทธิศรีธรณี ที่เสนอแนวคิดเรื่องการปรับบทบาทของข้าราชการระดับกลางให้ตอบสนองต่อประชาชนในพื้นที่ (พิชญ์อภา พิสุทธิศรีธรณี, 2560) เมื่อเปรียบเทียบกับแล้วก็พบว่า ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ยืนยันและขยายความแนวคิดเหล่านั้น โดยเน้นว่าความสามารถในการปรับตัวของนายอำเภอเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการปกครองตนเองให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในมิติเชิงอุดมการณ์ งานวิจัยนี้ยังเสนอข้อถกเถียงเชิงปรัชญาระหว่างแนวคิดประโยชน์นิยม (Utilitarianism) กับแนวคิดความยุติธรรมของรอลส์ (Rawlsian Justice) โดยวางบทบาทของนายอำเภอไว้ในจุดตัดระหว่างการรักษาประโยชน์รวมของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกในระดับท้องถิ่น ซึ่งเป็นประเด็นที่มีนัยสำคัญต่อการออกแบบนโยบายในอนาคต

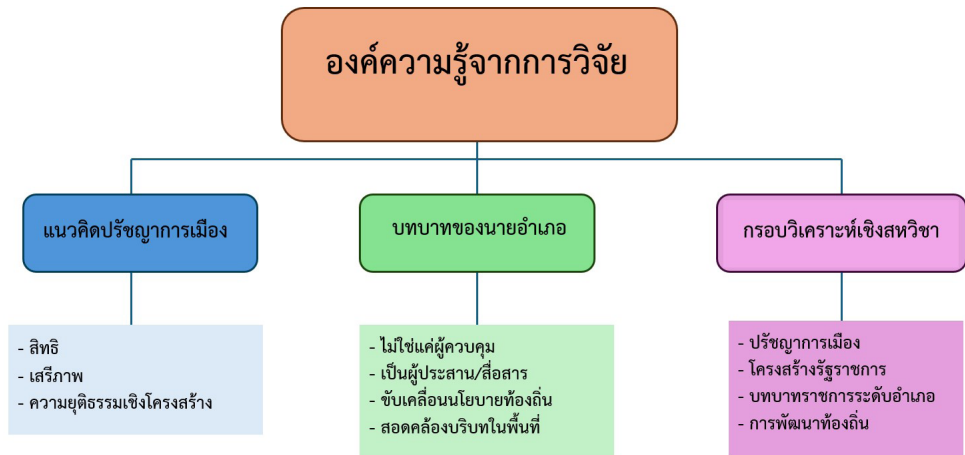
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดการปกครองตนเองของท้องถิ่น ในสังคมไทยไม่ได้เป็นเพียงเรื่องทางปกครองหรือการบริหารราชการแผ่นดินเท่านั้น หากแต่มีมิติทางปรัชญาการเมืองที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมเชิงโครงสร้างในระดับท้องถิ่น

นายอำเภอในฐานะตัวแทนของรัฐในระดับอำเภอ มิได้มีบทบาทเพียงแค่การควบคุมหรือสั่งการจากส่วนกลาง แต่ยังมีหน้าที่สำคัญในการประสานงาน สื่อสาร และปรับตัวให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของอำนาจราชการแบบเดิมไปสู่แนวทางที่ยืดหยุ่นและเน้นความร่วมมือมากขึ้น

งานวิจัยนี้ได้สร้างกรอบการวิเคราะห์ใหม่ที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) ผสมเข้ากับโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะบทบาทของข้าราชการระดับอำเภอ ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาทางรัฐศาสตร์และการบริหารภาครัฐ ตลอดจนการพัฒนาท้องถิ่นในระยะยาว

แผนผัง 1 : องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า นายอำเภอมีบทบาททั้งด้านบริหารและการประสานงาน เพื่อให้การปกครองตนเองของท้องถิ่นดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับกฎหมาย พร้อมรักษาความมั่นคงและประโยชน์ส่วนรวม ผู้วิจัยจึงเสนอข้อเสนอแนะ 3 ด้าน ได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการปรับบทบาทของนายอำเภอให้ชัดเจนมากขึ้นในฐานะ “ผู้อำนวยการเชิงนโยบาย” ที่สนับสนุนการปกครองตนเองของท้องถิ่น มิใช่เพียงผู้ควบคุมหรือสั่งการจากส่วนกลางเท่านั้น

2) รัฐควรส่งเสริมกลไกการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ด้วยการให้เครื่องมือ อำนาจตัดสินใจ และงบประมาณแก่ท้องถิ่น โดยมีนายอำเภอเป็นผู้ประสานความร่วมมือ แทนที่จะเป็นผู้ควบคุม

3) กระทรวงมหาดไทยควรจัดทำหลักสูตรอบรม/พัฒนานายอำเภอด้านปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ เช่น สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม และหลักนิติธรรม เพื่อเพิ่มมุมมองที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย

4) การจัดโครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาคควรพิจารณาบทบาทของนายอำเภอให้สามารถตอบสนองบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้ ไม่ใช่แนวทางเดียวทั่วประเทศ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยเชิงปรัชญา

- 1) ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับ การนำแนวคิดปรัชญาการเมืองร่วมสมัย เช่น แนวคิดของจอห์น รอลส์ (John Rawls), อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) หรือ แนวทางเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ประยุกต์ใช้กับบริบทการปกครองตนเองของไทย
- 2) เสนอให้วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างแนวคิดประโยชน์นิยม กับ สิทธิเสรีภาพของปัจเจก เพื่อหาจุดสมดุลทางนโยบายสาธารณะในสังคมพหุนิยม
- 3) ควรใช้วิธีวิทยาทางปรัชญา เช่น การวิเคราะห์แนวคิด (Conceptual Analysis) ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อเข้าใจธรรมชาติของความยุติธรรมในระดับท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรเพิ่มการศึกษาภาคสนามเชิงประจักษ์ เช่น การสัมภาษณ์นายอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับแนวคิดเชิงทฤษฎี
- 2) เสนอให้ขยายพื้นที่การศึกษาไปยังหลายจังหวัดที่มีลักษณะภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมืองแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของนายอำเภอในบริบทต่าง ๆ
- 3) ควรใช้วิธีการวิจัยแบบสหวิทยาการ เช่น ผสมผสานปรัชญาการเมือง สังคมวิทยา และรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์บทบาทของข้าราชการระดับกลางอย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะทั้ง 3 ด้าน ข้างต้น มุ่งเน้นการพัฒนาบทบาทของนายอำเภอให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายของการกระจายอำนาจในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมการวิจัยในเชิงปรัชญาที่ช่วยวางรากฐานเชิงแนวคิดให้ระบบราชการระดับพื้นที่ที่มีความเข้าใจในบริบทของสิทธิ เสรีภาพ และความยุติธรรมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การวิจัยในอนาคตควรมุ่งสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นผ่านข้อมูลภาคสนามและมุมมองสหวิทยาการ เพื่อให้เกิดข้อเสนอทางวิชาการที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาระบบราชการไทยให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในระยะยาว

สรุป

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและระบบราชการในอุดมคติของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เน้นการจัดโครงสร้างที่มีระเบียบแบบแผน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร แต่ในยุคที่สังคมเรียกร้องความเป็นธรรมมากขึ้น แนวคิดเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียวอาจไม่

เพียงพอ ทฤษฎีความยุติธรรมของจอห์น รอลส์ (John Rawls) จึงเข้ามาเสริมอีกมิติ โดยย้ำว่าระบบที่ดีต้องการพลิติ เสรีภาพ และโอกาสที่เท่าเทียม แนวคิดนี้มีพลังในการผลักดันให้ระบบราชการไม่เพียงแค่มีประสิทธิภาพ แต่ต้องยุติธรรมต่อประชาชนในทุกระดับ

ในบริบทไทย นายอำเภอคือกลไกสำคัญที่สะท้อนการเชื่อมโยงระหว่างอำนาจรัฐกับท้องถิ่น บทบาทของเขาจึงไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดนโยบายจากส่วนกลาง แต่ต้องเป็นผู้แปลนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและรักษาความมั่นคงของรัฐได้อย่างสมดุล งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า นายอำเภอในยุคเปลี่ยนผ่านควรยืนอยู่บนฐานคิดที่คำนึงถึงทั้งประสิทธิภาพของรัฐ และความเป็นธรรมตามหลักการประชาธิปไตยร่วมสมัยกล่าวโดยสรุป บทบาทของนายอำเภอในยุคเปลี่ยนผ่านไม่อาจเป็นเพียงผู้รับนโยบาย แต่ต้องเป็นผู้แปลนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของพื้นที่ และยืนอยู่บนฐานคิดที่คำนึงถึงความยุติธรรม เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2560). *คู่มือเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติราชการของนายอำเภอ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อสาการศึกษาดินแดน.
- เกษดา ทองเทพไพโรจน์. (2553). *ประโยชน์นิยมกับทฤษฎีความยุติธรรมของรอลส์: การวิพากษ์เชิงเปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แซนเดล, ไมเคิล เจ. (2558). *ความยุติธรรมคืออะไร* (ทรงศีล ทิวสมบัติ, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Openworlds.
- ทรายแก้ว ทิพากร และคณะ (บรรณาธิการ). (2560). *กระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ: กรณีศึกษาออสเตรเลีย ญี่ปุ่น แคนาดา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2552). *ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- พีระฉัตร ดาบเพชร. (2563). *กระบวนการกระจายอำนาจสู่ชุมชน : กรณีศึกษายุทธวิธีใน*

การผลักดันนโยบายจังหวัดจัดการตนเอง. [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]

พิชญ์อาภา พิสุทธิเศรณี, & โอม ฉัตรนนท์. (2560). บทบาทและกระบวนการของการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศของประเทศออสเตรเลีย: กรณีศึกษา Aus-AID ผ่านโครงการความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขที่ให้แก่ไทย. ใน ทราญแก้ว ทิพากร และคณะ (บ.ก.), *กระบวนการให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศ: กรณีศึกษาออสเตรเลีย ญี่ปุ่น แคนาดา* (น. 1–38). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยากร เชียงกุล, & พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม. (2562). *หลักนิติธรรมกับการเมืองไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย.

วุฒิสาร ตันไชย, & เอกวิทย์ มีสุข. (2562). *การปฏิรูปสถาบันและกระบวนการเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า. สมบัติ จันทรวงศ์. (2556). *ปรัชญาการเมือง: จากคลาสสิกสู่สมัยใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนันตชัย จินดาวัฒน์. (2566). *ปรัชญาการเมืองยุคกลาง: ศาสนาและอำนาจในประวัติศาสตร์ตะวันตก*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2560). *15 ปี การกระจายอำนาจของไทย: สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.